

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

MAHALLIY O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARINING SURXON VOHASI RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI

Ro'ziboyev Nurbek O'ktamovich
Termiz davlat universiteti, tayanch doktoranti

Annotatsiya

Mahalla kichik ma'muriy hudud bo'lishi bilan birga, turmush tarzi, qadriyatlar, an'analar, urf-odatlar umumiyliги bilan bog'langan kishilar jamoasi birligi, o'zbek qishloqlarida turli marosim va to'ylarni o'tkazish uchun oqsoqollar muhim rol o'ynagan. Qishloq oqsoqoli obro'li, halol inson bo'lib boshqalarga o'z ta'sirini o'tkazganligi haqida batafsil ma'lumot berilgan

Kalit so'zlar: «Mahalla — ham ota, ham ona», «mahalla shahar ichidagi shaharcha», «Kuchli davlatdan — kuchli jamiyat sari», «o'rin-joy», qavm yoki jamoat.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В РАЗВИТИИ СУРХАНДАРЬИНСКОГО ОАЗИСА

Рузибоев Нурбек Октамович
Термезский государственный университет, базовый докторант

Аннотация

Махалля — это небольшая административная единица, но также сообщество людей, связанных общим образом жизни, ценностями, традициями, обычаями, старейшины играли важную роль в проведении различных обрядов и свадеб в узбекских селах. Подробная информация о том, что старейшина села был уважаемым и честным человеком, который влиял на других.

Ключевые слова: «Махалля — и отец, и мать», «махалля — город в городе», «От сильного государства к сильному обществу», «место», люди или сообщество.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES IN THE DEVELOPMENT OF THE SURKHAN OASIS

Ro'ziboyev Nurbek O'ktamovich
Termez State University, Basic Doctoral Student

Abstract

Mahalla is a small administrative area, but also a community of people connected by a common lifestyle, values, traditions, customs, elders played an important role in holding various ceremonies and weddings in Uzbek villages. Detailed information is provided on the fact that the village elder was a respected and honest person who influenced others

Keywords: "Mahalla — both father and mother", "mahalla is a town within a city", "From a strong state to a strong society", "place", people or community.

Ma'lumki, azaldan o'zbek mahallalari chinakam milliy qadriyatlar maskani bo'lib kelgan. Mahalla muhitida o'zaro mehr-oqibat, ahillik va totuvlik kabi insoniy fazilatlar shakllanib, avloddan avlodga o'tib kelmoqda. Shuningdek, ehtiyojmand va yordamga muhtoj insonlardan xabar olish, yetim-yesirlarni qo'llab-quvvatlash, turli to'y-tomosh, hashar va ma'rakalarni jamoa bilan bamaslahat o'tkazish, yaxshi va yomon kunlarda bir-biriga madad bo'lish kabi xalqimizga xos urf-odat va an'analar, avvalo, mahalla muhitida shakllanib va rivojlanib borgan.

Xalqimizga xos o'zini o'zi boshqarish tizimining ushbu noyob shakli qadim zamonlardan buyon insonlarning nafaqat tilida, balki qalbida ham chuqur o'rin egallab, ularning kundalik hayotida muhim ijtimoiy institut sifatida faoliyat yuritib kelmoqda. Biz «Mahalla — ham ota, ham ona» degan hikmatli naqlni ana shu hayotiy haqiqatning ifodasi sifatida qabul qilamiz. Mahalla haqida gapirganda, ko'pchilik ana shunday chuqur ma'noli so'zlarni eslashi va tilga olishi tabiiy. Ular shu tariqa nainki o'zlarining dardu tashvishlarini hal qiladigan ta'sirchan ijtimoiy fuqarolik idorasi, ayni vaqtda ona yurt ramzi bo'lgan mahallaga o'zining munosabatini izhor etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD. «Mahalla» atamasi arabcha bo'lib, «o'rin-joy», qavm yoki jamoat ittifoqligida, o'zaro bir-birlarini qo'llab-quvvatlab yashaydagan joyni anglatadi. Alisher Navoiy o'zining «Hayratul abror» asarida mahallani «mahalla shahar ichidagi shaharcha»dir deb ta'riflaydi. Mahallaning xalq ma'naviyati bilan bog'liq jihatlari haqida so'z yuritib, ularni ko'z o'ngimizdan o'tkazib, atroflicha tahlil qilar ekanmiz, hech ikkilanmasdan aytish kerakki, biz har qaysi xonadon, butun el-yurtimizdagi ma'naviy iqlim va vaziyatni anglamoqchi bo'lsak, bu boradagi haqiqiy manzaraning yorqin ifodasini avvalo mahalla hayotida huddi oynadek yaqqol kurish imkoniga ega bo'lamiz. Shu sababli biz ma'naviy hayotimizni, milliy ong va qadriyatlarimiz, e'tiqod va tafakkurimiz, urf-odat va an'analarimizni asrab-avaylash, ma'naviy olamimizni yuksaltirishga intilar ekanmiz, bularning barchasi mahalla idorasiga yanada ko'proq imkoniyat berish, uning huquqiy va amaliy vakolatlarini kengaytirish bilan bevosita aloqador ekanini o'zimizga yaxshi tasavvur qilamiz. Aytish mumkinki, bu qonun mahallalarning salohiyatini, nufuzini qo'tarishda, aholi o'rtasida ma'naviy-axloqiy tarbiyaning yanada samarali bo'lishida, qadriyatlarimizni tiklashda, urf-odatlarimizni yanada chuqurroq singdirishda, ayniqsa, yosh avlodni o'z Vataniga, yurtiga va xalqiga sadoqatli qilib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etdi. Bundan tashqari, ijtimoiy-iqtisodiy yordamga muhtoj bo'lgan oilalar bilan ishlashga, atrof-muhit obodonchiligiga, ekologiyani yaxshilashga keng yo'l ochdi.

NATIJALAR. Yangi jamiyat bunyodkori bo'lmish yangi insonni tarbiyalashda hozirgi paytda mahallalarimizda samarali faoliyat olib borayotgan, bu noyob tuzilmani tom ma'noda o'zini o'zi boshqarish idorasiga aylantirishga katta hissa qo'shib kelayotgan mahalla oqsoqollari va faollari, fuqarolar yig'inlarining diniy ma'rifat va ma'naviy-axloqiy masalalar bo'yicha maslaxatchilarining ijobiy ta'siri tobora ortib bormoqda. Aynan ana shu insonlarning odamlar ko'ngliga yo'l topib, ularning dardu tashvishiga sherik bo'lib, o'z vaqtida berayotgan amaliy yordamlari, to'g'ri va o'rinli maslahatlari tufayli oila va mahalla muhitida, butun diyorimizda tinchlik va osoyishtalik, o'zaro mehr-oqibat tuyg'ulari kuchayib borayotganini el-yurtimiz yuksak qadrlaydi. Ayniqsa, yosh yigit va qizlarimizning mustaqil hayotga kirib borishi, yosh oilalarning jamiyatdan o'ziga munosib o'rin topishida bu fidoyi va mehribon, jonkuyar odamlarning qanchalik muhim rol o'ynayotganini hurmat bilan e'tirof etishimiz lozim. Jamiyatimiz ma'naviyatini yuksaltirish bilan bog'liq jarayonlarning murakkab tomoni shundaki, bugungi kunda boshimizdan kechirayotgan ijtimoiysiYosiy taraqqiyot yo'lida uchraydigan juda ko'p muammolarni ham nazariy, ham amaliy jihatdan faqat o'z kuchimiz va salohiyatimizga tayanib hal etishga to'g'ri kelmoqda. Shu maqsadda mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab yurtimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ishlarning amaliy natijasi ularoq, adabiyot va san'at, madaniyat, matbuot sohasi mafkuraviy tazyiqdan butunlay xalos bo'lganini qayd etish joiz.

Kuz va bahor oylarida yurtimizning barcha go'shalarida umumxalq hasharlari o'tkaziladi. Uylar, binolar atrofi tozalanadi, ko'cha va maydonlar, guzarlar, bog'u rog'lar ko'rkam tusga kiradi. Ayniqsa, qishloq joylardagi umumxalq hasharlari saylga, bayramga aylanib ketadi. Bir kun ariq qazilsa, boshqa kuni yo'llar tozalanadi, daraxtlarga shakl berish, oqlash ishlari ikki-uch kunlab davom etadi. Bolalik davrimizda bu ishlarni ko'p ham tushunmasdik. Ko'pni ko'rgan otaxonlar, mahalla-ko'yni jonkuyarlari odamlarni hasharga aytib, kelmaganlarni koyib qo'yganlari esimda. Shundanmi, hashar desa hamma birdek ishga kirishib ketardi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION) Oradan yillar o'tib bu ishlar o'z-o'zidan bo'lmasligini, to'y-ma'raka, katta tadbir va yig'inlar oldidan hashar o'tkazish

xalqimizning ming yillik qadriyati ekanini tushundik. Bu ishlarning ortida esa ularni boshqarib, yo'naltirib turuvchi mahalla borligini angladik. O'zi obod, odamlari ahil mahallaga borib qolsam, oqsoqollar aytgan gaplarning ro'yobini ko'rgandek bo'laman. Turli tanlov va musobaqalar esa mahallalararo sog'lom raqobat muhitini yaratib, boy tajribalarning ommaviylashuviga sabab bo'lmoqda. "Eng namunali diniy ma'rifat va ma'naviy-axloqiy tarbiya masalalari bo'yicha maslahatchi", "Mahallam tarixini o'rganaman" kabi qator ko'riktanlovlarning o'tkazilishi mahalla maslahatchilarining faoliyatini o'rganish va ularga amaliy-uslubiy yordam ko'rsatishda qo'l kelmoqda. Ko'riktanlovlardan maqsad esa turli illatlarni bartaraf etish, nosog'lom muhit yuzaga kelgan oilalarni aniqlash va yordam berish, notinch oilalar bilan yakka tartibda ishlash, individual suhbatlar o'tkazish, xotin-qizlar, ayniqsa, yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzi talablarini, ibratli urf-odat va an'analarni targ'ib etish hamda ommalashtirishdan iborat.

Mahalla o'zbeklarning tarixan shakllangan yagona maqsad bilan yashab, faoliyat ko'rsatadigan makoni hisoblanadi. U o'zbek xalqining turmush tarzi, ruhiyati, ijtimoiy hayotining o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi, milliy an'analarni, urf-odatlarini, axloqiy-ma'naviy qadriyatlarini avloddan-avlodga etkazuvchi muqaddas maskan bo'lib kelgan. Mahalla insonlarning millati, yoshi, jinsi, din, irqi, tili, e'tiqodi, ijtimoiy kelib chiqishi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar ularni ezgulik yo'lida jipslashtiruvchi va birlashtiruvchi katta oila hisoblanadi. Bu oila insonlarning bir-birlariga bo'lgan o'zaro hurmati, muhabbati, mustahkam do'stligi asosida yashaydi, faoliyat ko'rsatadi. Mahallalar o'z bag'rida milliy ong g'oyalarni shakllantirib mahalla fuqorasi qalbida vatanparvarlik, insonparvarlik, muqaddas ona tuproqni e'zozlash, mehr-shavqatli bo'lish o'z iste'dodni vatan mustaqiligi, ozodligi yo'lida sarflash tushunchasi bilan tarbiyalaydi.

XULOSA. Demak, mahalla kishilarning tarixan shakllangan yagona maqsad bilan yashab, faoliyat ko'rsatadigan makoni hisoblanadi. U o'zbek xalqining turmush tarzi, ruhiyati, ijtimoiy hayotining o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi, milliy an'analarni, urf – odatlari, axloqiy ma'naviy qadriyatlarini avloddan – avlodga etkazuvchi muqaddas maskan bo'lib kelgan. Maxalla insonlarining millati, yoshi, jinsi, dini, irqi tili, e'tiqodi, ijtimoiy kelib chiqishi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar ularni ezgulik yo'lida jipslashtiruvchi va birlashtiruvchi katta oila hisoblanadi. Bu oila insonlarning bir-biriga bo'lgan o'zaro hurmati, muhabbati, mustahkam do'stligi asosida yashaydi, faoliyat ko'rsatadi. Darhaqiqat, Sharq xalqlari uchun muhim xususiyat xursandchilik kunlari ham, boshga ish tushgan onlarda ham bir-biriga hamdard va hamnafas bo'lishdir. Insonlar o'rtasidagi bunday bog'liqlik va hamjihatlikning muhim vositasi – mahalladir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.- Toshkent:O'zbekiston, 2016.-.
2. Mirziyoyev. Sh. M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent: O'zbekiston, 2017.-26b.
3. S.Tursunov, B.Jo'rayev. Mahalla-mustaqil yurt tayanchi. – Toshkent: Muharrir, 2012. 12-b.
4. Jalilov.Sh. Mahalla yangilanish davrida. T., Mehnat. 1995 y.72 bet.
5. Jalilov.Sh. Mahalla; o'zini-o'zi boshqarishning huquqiy kafolati. T., №-1. 1999.320 bet.
6. Jalilov Sh. Kuchli davlatdan – kuchli jamiyat sari; tajriba, tahlil amaliyoti. T., O'zbekiston 2001 y. 192 bet.
7. Jalilov .Sh.Fuqarolik jamiyatining poydevori.T., —O'zbekiston, 2003 y.203 bet.